

Suomen aloite Euroopan turvallisuuskonferenssin pitämiseksi

Varsovan liiton kokouksen julkilausumassa maaliskuussa 1969 esitettiin jälleen Euroopan turvallisuuskonferenssin pitämistä. Neuvostoliitto tarjosi huhtikuussa Suomelle aktiivista roolia konferenssin aikaansaamisessa. Asia ei ollut Suomen johdolle uusi, mutta toistaiseksi se oli halunnut pysyä erossa tuosta idän ja lännen välille kiistaa aiheuttaneesta aloitteesta.

Kevään 1969 tilanteessa näytti edulliselta tehdä Suomen oma aloite turvallisuuskonferenssin järjestämiseksi. Ulkoasiainministeriön näkökulmasta se tarjosi keinon väistää vaatimukset DDR:n tunnustamiseksi tai ainakin hankkia lisää aikaa sen vastustamiselle. Samalla tuntui tarjoutuvan tilaisuus puolueettomuuspolitiikan kirkastamiselle.

Presidentti Kekkonen teetti pikavauhtia muistion, jossa Helsinkiä tarjottiin turvallisuuskonferenssin pitopaikaksi ja esitettiin mukaan kutsuttavaksi kaikki eurooppalaiset maat sekä Yhdysvallat ja Kanada. Kutsulistan ulottaminen Amerikkaan oli uutuus, joka ei ollut sisällynyt Varsovan liiton aloitteisiin. Lisäksi Suomen 34 maalle osoittamassa muistiossa 5.5.1969 korostettiin tunnustelujen alustavaa luonnetta ja haluttiin pitää asialista avoinna.

Suomalaisdiplomaatit ryhtyivät kiertämään kutsuttujen maiden pääkaupunkeja selvittämässä kantoja ja käytännöllisiä kysymyksiä. Tällöin korostettiin erityisesti sitä, että kyseessä oli Suomen oma aloite ja sen toteutusta edisti puolueettomuuspolitiikka. Konferenssin edellytyksenä viitattiin myös tarpeeseen saada Saksan kysymys ratkaisuun, sillä Suomi suhtautui tasapuolisesti molempiin Saksan puoliskoihin.

Suomen aloite sai yleisesti myönteisen vastaanoton, mutta lännessä ei haluttu kiirehtiä sen toteutusta. Vasta liennytyksen eteneminen ja Saksan liittotasavallan itäsopimusten valmistuminen tekivät mahdolliseksi aloittaa marraskuussa 1972 "Helsingin konsultaatiot" eli suurlähettiläiden alustavat keskustelut Espoon Dipolissa. Tällöin olivat jo yhteistyökysymykset tulleet vahvasti mukaan, joten koko hanke sai nimen Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressi (ETYK). Asialista jaettiin kolmeen ryhmään, joita olivat turvallisuutta, taloudellis-tieteellistä yhteistyötä ja inhimillisiä suhteita koskevat "korit".

Varsinainen konferenssin työskentelyvaihe alkoi 3. - 7.7.1973 ulkoministerikokouksella juhlallisesti Finlandia-talossa. Sen jälkeen seurasi kahden vuoden työjakso Genevessä ja lopulta valtioiden johtajien kokoontuminen päätöstilaisuuteen Helsinkiin kesällä 1975.

Lähteinä mm: Osmo Apunen, Linjamiehet (2005), s. 201 - 203 ja 233 - 237; Risto Hyvärinen, Virkamiehiä, viekkautta ja vakoilua (2000), s. 98 - 103; Jorma Kallenautio, Suomi kylmän rauhan maailmassa (2005), s. 225 - 236 ja 354 - 359; Keijo Korhonen,

Sattumakorpraali (1999), s. 228 - 239; Timo Soikkanen, Presidentin ministeriö (2003), s. 257 - 259; Juhani Suomi, Taistelu puolueettomuudesta (1994), s. 202 - 213 ja Liennytyksen akanvirrassa (1996), s. 446 - 457; Klaus Törnudd, Turvallisuus on oven avaamista (2005), s. 131 - 142.